

บทที่ 1

บทนำ

ความเป็นมา

จังหวัดจันทบุรีเป็นจังหวัดชายทะเลติดชายแดนจังหวัดหนึ่งในภาคตะวันออกที่มีชื่อเสียงเลื่องลือโดยทั่วไปว่าเป็นจังหวัดที่มีเศรษฐกิจดีมาแต่อดีต เนื่องจากจันทบุรีมีความอุดมสมบูรณ์หลายประการ คือมีพื้นที่ราบส่วนใหญ่เหมาะแก่การทำเกษตรกรรม เช่น การทำสวนผลไม้ ยางพารา พริกไทย มีสถานที่สวยงามหลายแห่ง เช่น น้ำตกพลิ้ว น้ำตกสระบาปหรือน้ำตกคลองนารายณ์ ฯลฯ เป็นศูนย์กลางเจียรนัยและค้าขายอัญมณีที่สำคัญของประเทศ เช่น ทับทิม มรกต บุสรากัม เป็นต้น ในช่วงสามทศวรรษที่ผ่านมาจังหวัดจันทบุรีได้พัฒนาความเป็นเมืองเจริญขึ้นอย่างมากทำให้มีความแตกต่างระหว่างคนในจังหวัดมีมากขึ้นและการมีรายได้เฉลี่ยต่อหัวสูงขึ้นเมื่อเปรียบเทียบกับจังหวัดอื่น ๆ ยังทำให้การหลั่งไหลของแรงงานจากต่างจังหวัดโดยเฉพาะภาคอีสานเข้ามาทำงานและตั้งรกรากในจันทบุรี ผู้อพยพเหล่านี้ส่วนใหญ่เป็นคนยากจนที่มีการศึกษาค่ำ ดังนั้นจึงไม่มีที่อยู่เป็นหลักแหล่ง มีการเติบโตของคนที่ย้ายเข้ามาในจังหวัดจันทบุรีและคนจนที่อยู่เดิมก่อให้เกิดชุมชนผู้มีรายได้ขึ้นในจังหวัดจันทบุรี ชุมชนผู้มีรายได้ขึ้นน้อยมักจะประสบกับปัญหาต่าง ๆ ที่เห็นได้ชัดเจน คือ ปัญหาที่อยู่อาศัยที่ไม่ถูกสุขลักษณะ ปัญหาสาธารณูปโภค สภาพแวดล้อม อาชีพ เป็นต้น (คูสัต เกตุเพชร. 2544 : 1)

แต่ในปัจจุบันเกิดภาพแห่งความไม่สมบูรณ์ของชุมชนในจังหวัดจันทบุรี คือการเกิดชุมชนกองขยะซึ่งเป็นชุมชนที่เกิดขึ้นใหม่ในจังหวัดจันทบุรี มีประวัติความเป็นมาที่น่าสนใจต่อการศึกษาคือชุมชนบ้านล่างพุนทรัพย์ ตำบลวัดใหม่ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี หรือที่เรียกกันว่าหลังเนินเอฟเอ็ม ถือได้ว่าในอดีตก่อนปี 2510 เป็นพื้นที่ที่มีสภาพแวดล้อมดี ไม่มีขยะ มีป่าเสม็ดล้อมรอบไปด้วยหนองน้ำ ต่อมาปี 2510 เทศบาลได้ใช้ที่ดินหลังเนินเอฟเอ็มแห่งนี้เป็นที่ทิ้งขยะของเมืองจันทบุรี เมื่อเกิดการทิ้งขยะก็ไม่มีรถเก็บขยะ ทำให้ลูกจ้างเทศบาลบางส่วนก็มาปลูกกระดือบหลังเล็ก ๆ รอบ ๆ กองขยะใช้ไม้เสม็ดทำเสาบ้าน สร้างบ้านบนน้ำคร่ำปรักจี้เลนและทำสะพานเชื่อมทางเดินในการอยู่อาศัยและหาเงินรอบ ๆ กองขยะซึ่งมีความแตกต่างในเรื่องลักษณะของทรัพยากรที่เป็นของเหลือใช้จากสังคมคนเมืองที่มีใหม่เป็นทรัพยากรธรรมชาติโดยตรง คือขยะจากโรงงานไก่ เช่น ไก่ที่ไม่ได้คุณภาพจะถูกนำมาทิ้งและขนมบ่งจากในเมืองที่คนเมืองไม่รับประทาน เช่น ขันราแล้วก็จะนำมาเคี้ยวและรับประทานกัน เทศบาลเริ่มไล่รื้อชุมชนมาตั้งแต่ปี 2520 แต่เริ่มไล่รื้อชุมชนหนักขึ้นเมื่อปี 2522 จนประมาณปี 2523 เทศบาลได้ไล่ที่จากเนินด้านบนมาจนกระทั่งถึงกลางชุมชนและโรงฆ่าสัตว์ของเทศบาล ชุมชนบ้านล่างพุนทรัพย์ตั้งอยู่โรงฆ่าสัตว์ของเทศบาล ด้วยเหตุที่เทศบาลมีแผนจะพัฒนาพื้นที่ มีการประกาศให้ชุมชน

ไปขึ้นทะเบียนกับทางเทศบาล ชาวบ้านเริ่มรวมตัว แต่การไล่อะไรของเทศบาลก็หายไปอีก จนปี 2530 เจ้าหน้าที่ดับเพลิงเอาธมาพังบ้าน เพื่อต้องการไล่ชาวบ้านออกไป ชาวบ้านเองก็ไม่มี การต่อสู้ ชุมชนบ้านล่างพุนทรพิพิธถูกไล่ที่มา 4 ครั้ง ชาวบ้านย้ายถอยร่นไปเรื่อย ๆ ไปอยู่ชิดคลอง ในปลายปี 2546 เริ่มมีการรวมกลุ่มออมทรัพย์ ในช่วงปี 2547 สุทธิธรรม เลขวิวัฒน์ เจ้าหน้าที่สถาบันพัฒนาองค์กรชุมชน (พอช). รวมทั้งเครือข่ายบ้านมั่นคง ได้เข้ามาทำความเข้าใจกับชุมชนอย่างสม่ำเสมอ ขณะนั้นได้มีการเริ่มกลุ่มออมทรัพย์เมื่อปี 2548 ได้รับคำแนะนำจากเครือข่ายบ้านมั่นคงในเรื่องระบบการจัดการกลุ่มออมทรัพย์นั้น เก็บรายวัน วันละ 10 บาท และเงินสวัสดิการอีกวันละ 11 บาทต่อวัน รวมเงินออมได้แสนกว่าบาท จึงเริ่มเข้าสู่กระบวนการบ้านมั่นคง ในกระบวนการเจรจาต่อรองกับเทศบาล เพื่อเสนอขอเช่าที่ดินเทศบาลและนำเรื่องเสนอเช่าที่ประทุมสภาเทศบาล ให้เป็นที่รับรู้กันในระดับจังหวัด แต่เทศบาลไม่เคยเห็นด้วยกับการขอใช้ที่ดินสาธารณะปลูกสร้างที่อยู่อาศัยเป็นชุมชน เพราะการขอใช้ที่ดินสาธารณะในลักษณะเช่นนี้ยังไม่มีใครเคยทำและไม่มีความหมายรองรับ ไม่มีหน่วยงานใดในท้องที่ให้การยืนยันและรับรองว่าจะใช้ที่ดินสาธารณะได้ ในการเดินเรื่องขอใช้ที่ดินสามารถ สุนทรวงศ์ ประธานชุมชน ได้มีการดำเนินเรื่อง แต่ในขณะนั้นมีผู้ใหญ่ท่านหนึ่งได้ให้คำแนะนำในการขอใช้ที่ดินสาธารณะและช่วยประสานเทศบาลให้คอยช่วยเหลือชาวบ้าน ชุมชนจึงได้ตัดสินใจเขียนแผนเสนอ พอช. ครั้งแรกเสนองบสาธารณูปโภค ต่อมา พอช. และทางสถาบันจึงได้โอนงบสาธารณูปโภคลงมา แต่ก็เจอปัญหาอีก คือคณะกรรมการชุมชนประกาศให้บริษัทฯ เสนอค่าถมที่ พอรู้ว่าเป็นที่ดินสาธารณะและยังไม่ได้รับอนุญาตจากเทศบาล ไม่มีใครกล้ามาเสนอทุกบริษัททยอยหมด สามารถ สุนทรวงศ์ ประธานชุมชน จึงเดินหากกลุ่มผู้ใหญ่ของท้องถิ่นอีกขอคำแนะนำท่านเลยเสนอให้ว่าจ้างรถถมดินเป็นคัน ๆ ไปจ่ายเป็นคันเป็นเที่ยวไป รวมทั้งหมด 20 คัน ต่อมาชาวบ้านได้ร่วมกันเดินรณรงค์เฉพาะส่วนที่ปลูกบ้าน เอาตลับเมตรวัดรายละเอียด ขนาดบ้านที่ดินเหลือระหว่างบ้าน จับระดับความสูงต่ำของพื้นที่ ชาวบ้านอาสาไปช่วยงานรณรงค์ ทำทุกอย่างเพื่อให้งานไปเร็ว พอถึงการออกแบบบ้านก็ใช้กระดาษเป็นแผ่นเล็ก ๆ ไปวางบนแปลนที่ดิน ชุมชนเหล่านี้แม้ว่าจะมีคนอยู่ไม่มากนักแต่ก็ควรได้รับความสนใจ โดยเฉพาะอย่างยิ่งการถูกมองว่าเป็นชุมชนยากจนหรือกลุ่มคนชั้นล่างในจังหวัดจันทบุรี (นิมิต สุนทรวงศ์. สัมภาษณ์. 2558)

ในฐานะที่ชุมชนบ้านล่างพุนทรพิพิธที่อยู่กับกองขยะ ซึ่งดูเหมือนว่าสภาพที่ไม่น่าพึงพอใจ แต่คนในชุมชนก็อยู่มาได้ถึง 49 ปี ดังนั้นจึงเป็นสิ่งที่น่าสนใจศึกษาว่าชุมชนบ้านล่างพุนทรพิพิธมีระดับความพึงพอใจในชีวิตของชาวชุมชนกองขยะมากน้อยแค่ไหน อย่างไรและมีปัจจัยใดบ้างที่มีผลต่อความพึงพอใจในชีวิต ผู้วิจัยจึงได้ทำการศึกษาเรื่องความพึงพอใจในชีวิตของคนในชุมชนกองขยะในจังหวัดจันทบุรี: กรณีศึกษาชุมชนบ้านล่างพุนทรพิพิธ อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี นี้ขึ้นมา

วัตถุประสงค์ของการศึกษา

1. เพื่อศึกษาระดับความพึงพอใจในชีวิตของชาวชุมชนกองขยะบ้านล่างพุนทรพ์ อำเภอมือง จังหวัดจันทบุรี
2. เพื่อศึกษาปัจจัยที่มีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตของชาวชุมชนกองขยะบ้านล่างพุนทรพ์ อำเภอมือง จังหวัดจันทบุรี
3. เพื่อศึกษาข้อเสนอแนะเกี่ยวกับการพัฒนาชีวิตของชาวชุมชนกองขยะชุมชนบ้านล่างพุนทรพ์ อำเภอมือง จังหวัดจันทบุรี

ประโยชน์ที่คาดว่าจะได้รับ

1. ผลจากการวิจัยระดับความพึงพอใจในชีวิตของประชาชนชาวชุมชนบ้านล่างพุนทรพ์ จะนำไปใช้เป็นบทเรียนสำหรับการเรียนรู้ให้กับคนในชุมชน
2. ผลการวิจัยปัจจัยความพึงพอใจในชีวิตของประชาชนบ้านล่างพุนทรพ์สามารถนำไปใช้เป็นข้อมูลพื้นฐานในการนำไปใช้ประโยชน์ในการพัฒนาชุมชนต่อไป

ขอบเขตการศึกษา

งานวิจัยนี้ผู้วิจัยแบ่งขอบเขตของการศึกษาออกเป็น 3 ด้าน ดังต่อไปนี้

1. ขอบเขตด้านพื้นที่การศึกษา

ผู้วิจัยใช้พื้นที่การศึกษาชุมชนบ้านล่างพุนทรพ์ อำเภอมือง จังหวัดจันทบุรี เนื่องจากพื้นที่ดังกล่าวเป็นสถานที่ที่ทางเทศบาลเมืองใช้เป็นที่พักขยะ เป็นหน่วยสำหรับการใช้วิเคราะห์

2. ขอบเขตด้านระยะเวลา

งานวิจัยนี้เริ่มทำการศึกษาดังแต่ปี พ.ศ. 2510 ซึ่งเป็นปีแห่งการเริ่มต้นที่เทศบาลเมืองใช้เป็นที่พักขยะเรื่อยมา จนถึงปี พ.ศ. 2559 ที่งานวิจัยนี้สิ้นสุดลง

3. ด้านประชากร

งานศึกษานี้ใช้ประชากรในการศึกษาจากตัวแทนครอบครัวในชุมชนบ้านล่างพุนทรพ์ จำนวน 124 คน รวมถึงการสัมภาษณ์แบบเจาะลึกจากกลุ่มผู้มีส่วนได้ส่วนเสียภายในชุมชน เช่น กลุ่มผู้นำชุมชน

นิยามศัพท์เฉพาะ

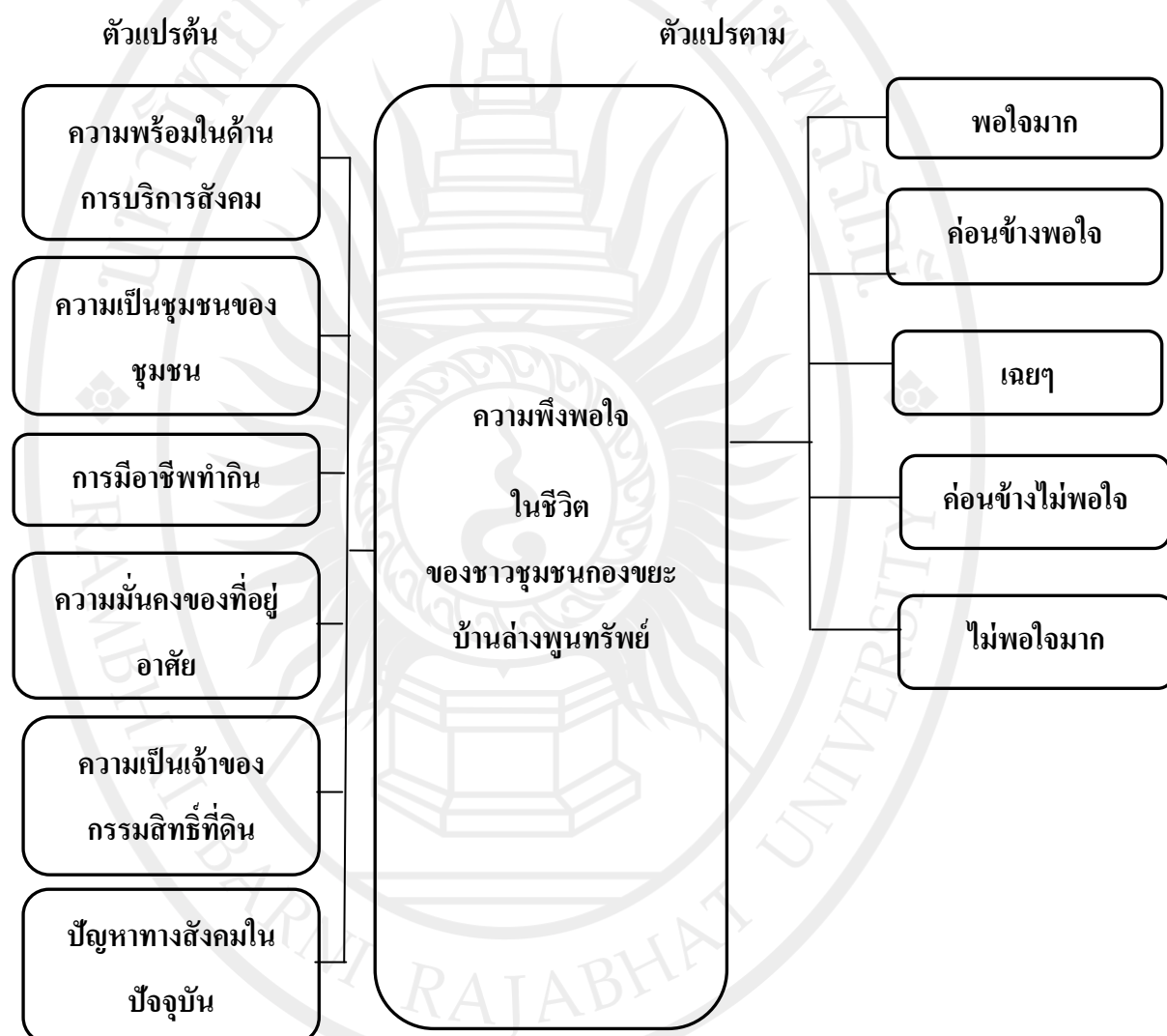
เพื่อเป็นแนวทางการเก็บรวบรวมข้อมูลและวิเคราะห์ข้อมูล ผู้วิจัยกำหนดนิยามศัพท์เฉพาะไว้ดังนี้

1. **ความพึงพอใจในชีวิต** หมายถึง ความรู้สึกที่มีต่อสภาพที่เป็นอยู่และการรับรู้ได้ว่าชีวิตนั้น มีความหมายโดยครอบคลุมความรู้สึกนั้นว่ามีความสุขต่อการดำเนินชีวิต ความตั้งใจ และการอดทนต่อชีวิต
2. **ชุมชนกองขยะ** หมายถึง ชุมชนบ้านล่างพุนทรพัยซึ่งเป็นชุมชนที่บุกรุกที่ดินของทางเทศบาลเมืองตั้งอยู่ใกล้สถานที่ทิ้งขยะของอำเภอเมืองจันทบุรี
3. **ความพร้อมด้านการบริการสังคม** หมายถึง การสนับสนุนการปฏิบัติ การส่งเสริม การช่วยเหลืออันเกิดจากทุกขั้วต่างๆให้แก่ประชาชน
4. **ความเป็นชุมชนของชุมชน** หมายถึง การอยู่แบบพึ่งพาอาศัยกัน มีการปรับตัวเข้ากับสถานการณ์ทางสิ่งแวดล้อมของชุมชน
5. **การมีอาชีพที่แน่นอน** หมายถึง การทำมาหากิน และทำให้ดำรงอาชีพในสังคมเพื่อนำไปใช้จ่ายในการดำรงชีวิต
6. **ความมั่นคงในแหล่งที่อยู่อาศัย** หมายถึง การที่ประชากรสามารถใช้ชีวิตส่วนตัวในอาคารหรือสิ่งก่อสร้างที่มีความมั่นคงและปลอดภัยจากการไถ่หรือ ไล่ออกหรือการเวนคืนที่ไม่เหมาะสม
7. **ความเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดิน** หมายถึง การขอใช้ที่ดินในการเช่าที่ดินสาธารณะประโยชน์ โดยการเช่าที่ดิน 5 ปีต่อ 1 ครั้ง
8. **ปัญหาทางสังคม** หมายถึง สภาพการณ์ที่มีผลกระทบกระเทือนต่อคนในสังคม อาทิ ยาเสพติด
9. **เทศบาล** หมายถึง เทศบาลเมืองจันทบุรี อำเภอเมือง จังหวัดจันทบุรี

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

กรอบแนวคิดในการวิจัย

จากการวิพากษ์องค์ความรู้ทั้งหมดด้านทฤษฎีและงานวิจัยที่ได้สำรวจมา ผู้ศึกษาสามารถกำหนดกรอบแนวคิดได้ดังนี้

แผนภาพประกอบ 1 กรอบแนวคิดในการวิจัย

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี

กรอบแนวคิดในการวิจัยดังกล่าว สามารถสรุปตัวแปรได้เป็น 2 ประเภท คือตัวแปรต้น ได้แก่ การเป็นชุมชนของชุมชน การมีอาชีพที่แน่นอน ความมั่นคงของที่อยู่อาศัย การเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดิน ส่วนตัวแปรตาม ได้แก่ ความพึงพอใจในชีวิต

สมมติฐานการวิจัย

จากตัวแบบการวิเคราะห์ ผู้วิจัยสามารถกำหนดสมมติฐานได้ดังต่อไปนี้

1. ความพร้อมของการบริการสังคมของชาวชุมชนบ้านล่างพุนทรัพย์ มีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตของชาวชุมชนบ้านล่างพุนทรัพย์
2. ความเป็นชุมชนของชุมชนของชาวชุมชนบ้านล่างพุนทรัพย์ มีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตของชาวชุมชนบ้านล่างพุนทรัพย์
3. การมีอาชีพทำกินของชาวชุมชนบ้านล่างพุนทรัพย์ มีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตของชาวชุมชนบ้านล่างพุนทรัพย์
4. ความมั่นคงของที่อยู่อาศัยของชาวชุมชนบ้านล่างพุนทรัพย์ มีผลต่อในการใช้ชีวิตต่อความพึงพอใจในชีวิตของชาวชุมชนบ้านล่างพุนทรัพย์
5. การเป็นเจ้าของกรรมสิทธิ์ที่ดินของชาวชุมชนบ้านล่างพุนทรัพย์ มีผลต่อความพึงพอใจในชีวิตของชาวชุมชนบ้านล่างพุนทรัพย์
6. ปัญหาสังคมในปัจจุบันของชาวชุมชนบ้านล่างพุนทรัพย์ มีผลต่อในการใช้ชีวิตต่อความพึงพอใจในชีวิตของชาวชุมชนบ้านล่างพุนทรัพย์

ลิขสิทธิ์ของมหาวิทยาลัยราชภัฏรำไพพรรณี